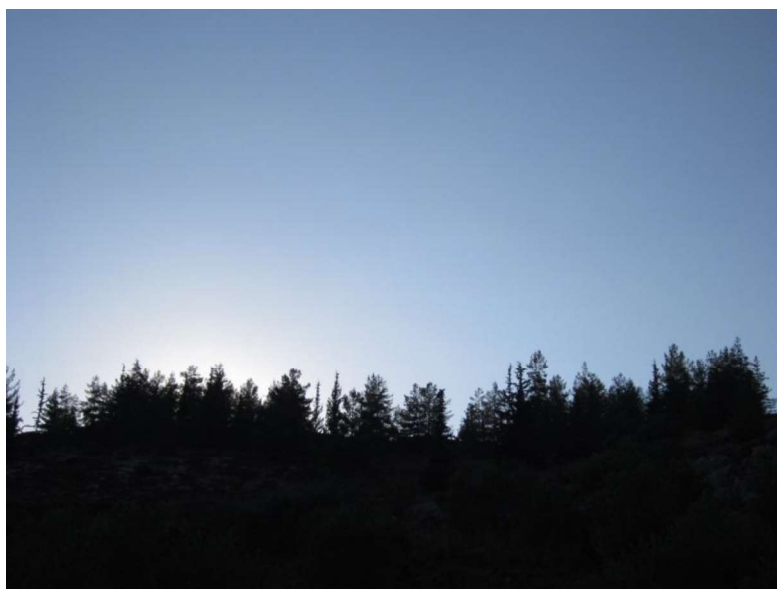

מהלכות השכמת הבקר

השכמת הבקר

מהלכות השקמת הבקר

א. ה' עשה טובה גדולה לבני האדם בכך שסדר בעולם יום ולילה, בלילה אנחנו ישנים, הגוף נח; וכה יש לנו כח חדש ביום - ללמד, לעבד, לשחק.

ב. כשאנחנו מתעוררים בבקר ורואים את העולם היפה שה' ברא, ומרגישים את החיים שלנו, שאנחנו חיים ברוך ה' - אנחנו קדם כל אומרים תודה לה', לפני הכל: "מודה אני לפניך מלך סי וקנים שהחזרת בי נשמת בחרמלה, רבה אמונתך". חשוב מאד להתחיל את היום בתודה לה'; זה עוזר לזכר אחר כך במשך כל היום שאנחנו חיים בעולם שה' עשה לנו, לראות את הדברים הטובים שנתן לנו בו -

ולמרגיש תודה לה' על כל הטוב. כמוכן, מי שמרגיש תודה לה' על עולמו - משתדל גם להיות יותר טוב, להתנהג יותר טוב בעולם של ה', שה' רוצה.

מה פרוש המלים שאומרים ב"מודה אני"?

מודה אני לפניך - אני מודה לך, ה'. מלך סי וקנים - ה' מלך על הכל, והוא תמיד סי וקנים, ונותן חיים לכלם. שהחזרת בי נשמת - שהחזרת אלי את הנשמה שלי. בחרמלה - ברחמים, ה' מרחם עלינו ומחזיר לגופנו בכל בקר את הנשמה. רבה אמונתך - ה' הוא נאמן, אפשר לסמוך עליו, להאמין בו לגמרי; בערב אנחנו נותנים לו לשמר על נשמתנו, ובבקר הוא מחזיר לנו אותה רעננה, שמחה, חזקה.

את הנשמה לא רואים, אבל בלי הנשמה שה' נתן בגוף שלנו - הגוף לא הנה סי, הוא הנה כמו... בבה: לא זז, לא רואה, לא מרגיש. ביום, האדם יותר מרגיש את החיים שלו, מרגיש שה' נתן בו נשמה: הוא הולך, רץ, שומע, מדבר. בלילה - לא כל כך מרגישים; הרי אנחנו

ישנים, הגויף נח. והנה, מגיע הבקר - וה' שוב מחזיר את הנשמה שתאיר בנו, זאת אומרת - שתתן בנו כח לעשות דברים, לחשב, להרגיש - אז בודאי צריך להגיד על זה תודה. אמרנו את התודה ב"מזדה אני".

[מאתר "יודאיקה"]

ג. אחר כך נוטלים ידים. יש כאלה שמכינים להם בערב קערה ליד המטה ונטלה מלאה במים. בבקר, כשהם קמים, הם נוטלים ידים ליד המטה כדי לא ללכת ארבע אמות (מרחק קטן) בלי נטילת ידים. זה מנהג יפה וטוב. יש כאלה שאומרים שמי שיטן בתוך בית - כל הבית נחשב כמו מרחק קטן ואפשר ללכת עד הכיור לטל שם ידים.

למה נוטלים ידים בבקר? חכמים הזכירו כמה סבות:

1. בלילה האדם לא שם לב והוא יכל לגעת במקומות שמכוסים בבגדים. מי שנוגע במקום מכוסה בגופו, צריך לנקות את ידיו לפני שיברך ברכה כלשהי או ילמד תורה. לכן, בבקר, נוטלים ידים לפני שמתחילים לומר ברכות, שמא נגעו בלילה במקומות המכוסים.

2. סבה שניה. הפהנים בבית המקדש - לפני שהיו מתחילים את עבודתם - היו נוטלים ידים מהכיור (הם היו רוחצים גם את רגליהם). למה? כדי להכנס טהורים לעבודה בבית המקדש. מה הקשר לנטילת הידים שלנו? האם אנחנו כהנים? האם אנחנו נכנסים לעבד בבית המקדש? לא. אבל בכל זאת יש משהו דומה:

כשאנחנו קמים בבקר אנחנו כמו אדם חדש: שמחים שאנחנו יהודים ולא גויים, שמחים שוב על כל הטוב שה' נתן לנו - ואנחנו זוכרים שצריך להשתמש בכל הטוב הזה בשביל לעבד את ה'. זאת אומרת לעשות מה שה' רוצה, לעשות מעשים טובים; להשתמש בדברים שה' ברא בעולם בשביל מצוות - למלא את העולם בטוב. בבקר אנחנו גם צריכים להתפלל.

אז בבקר אֲנַחְנוּ קִצַּת כְּמוֹ לֶהֱנֶה שְׂנַכְנַס לְעִבּוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אֲנַחְנוּ כְּאִלּוּ מִתְחִילִים יוֹם שֶׁל עִבּוּדָה בְּעוֹלָם שֶׁל ה', יוֹם שֶׁל מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְקִדְּם כָּל מִתְפַּלְלִים - וְגַם אֲנַחְנוּ כְּמוֹ הַכֹּהֵן נוֹטְלִים יָדַיִם לְקִרְאֵת הַתְּחִלָּה הַ"עִבּוּדָה" הַזֹּאת שֶׁלָּנוּ, לְפָנֵי הַתְּפִלָּה, כְּדֵי לְזַכֵּר לֵהֱיוֹת טְהוֹרִים, טוֹבִים, לְקִרְאֵת מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה בַיּוֹם הַחֲדָשׁ שֶׁמִּתְחִיל.

יֵאֵיךְ נוֹטְלִים יָדַיִם? מִמְּלָאִים כְּלִי וְנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ, פֶּעַם עַל יַד יְמִין וּפֶעַם עַל יַד שְׂמָאל וְעוֹד פֶּעַם.. כֹּה - שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (יש שְׁנוֹטְלִים אַרְבַּע פְּעָמִים). וּמְבָרְכִים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ

["יודאיקה"]

בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם". בְּזֶה מוֹדִים לֵה' עַל שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת הַזְכוּת וְאֶת הַשְּׂמִיחָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים, מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה ("קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ"); וְלֵהֱיוֹת קִצַּת כְּמוֹ הַכֹּהֵנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מוֹדִים לֵה' שֶׁצָּוָה עָלֵינוּ לֵהֱיוֹת טְהוֹרִים וְטוֹבִים.

בְּעִזְרַת ה', הַמְּשַׁךְ הַלְכוּת הַבִּקְרָה - בְּשִׁבּוּעַ הַבָּא. מִמְּלַץ לְחַזֵּר עִם הַיְלָדִים עַל דֶּף זֶה, כְּדֵי שֶׁהַדְּבָרִים יִקְלְטוּ וַיַּעֲבֹלוּ.

חִידוֹת חֲזָרָה:

1. מָה אוֹמְרִים מִיַּד כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרִים בַּבִּקְרָה?
2. לָמָּה חָשׁוּב לְהַגִּיד תּוֹדָה לֵה' מִיַּד בַּבִּקְרָה?
3. עַל מָה מוֹדִים לֵה' בְּמוֹדָה אֲנִי"?
4. אֵיךְ נוֹטְלִים יָדַיִם בַּבִּקְרָה? וְכַמָּה פְּעָמִים?
5. לָמָּה נוֹטְלִים יָדַיִם בַּבִּקְרָה?

סיפור: "לכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו" ("כה עשו חכמינו", כרך ג' עמ' 100).

מהלכות השקמת הבקר (המשך)

למדנו בפעם הקודמת על כך שמתחילים את היום בתודה לה' -
אומרים "מודה אני" כשקמים.

למדנו גם על נטילת ידים בבקר - כדי לנקותם לפני שאומרים ברכות
ודברי תורה. הסבר נוסף לנטילה: כאשר אנחנו מתחילים יום חדש
בעולם של ה', אנחנו קצת כמו כהן לפני שהוא נכנס לעבד בבית
המקדש - ולכן גם נוטלים ידים כמוהו (הרי גם לנו יש עבודה בעולם
שה' עשה: להתפלל, ללמד, לעשות מעשים טובים, מצוות). אחר כך
מברכים "על נטילת ידים".

ויש עוד ברכות שמברכים בבקר:

1. ברכת "אשר יצר את האדם בחכמה".

זוהי ברכה שאומרים לא רק בבקר, אלא גם בכל פעם שיוצאים
מהשרותים, אחרי שרוחצים את הידים (אפשר למצא אותה כתובה
בתחלת הסדור). מברכים בה לה' על החכמה הנפלאה בגוף של
האדם שברא. שהרי אם האדם לא היה יכול להתפנות בשרותים, אם
הצנורות שמובילים את האכל בגוף של האדם היו נסתמים - הוא לא
היה יכול לחיות כך. כל האכל היה מצטבר בתוך הגוף חס ושלום. ואם
היו נפתחים מקומות חלולים בתוך הגוף, למשל הצנורות שמובילים
את האכל היו חלילה נפתחים באמצע הגוף וכל האכל היה נשפך בבטן
- גם כך לא היה אפשר לחיות. וה' יצר את האדם בחכמה: הסתום -
סתום, והפתום - פתום; כל דבר כמו שצריך להיות. וחבר אל הגוף את
הנשמה הקדושה, אף על פי שהגוף הוא חמר והנשמה לא - לא רואים
אותה - ה' חבר אותם זה לזה. ממש נפלא; "מפליא לעשות".

2. ברכת "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא" (גם אותה אפשר למצא
בסדור).

אחר כך יש ברכה על הנשמה. בבקר הודינו לה' (במודה אני,
זוכרים?) שהחזיר לנו את הנשמה, ועקשו מברכים על זה שבכלל יש
בנו את הנשמה הנפלאה [ושה' יחזיר אותה בתחית המתים לאנשים

מעם ישראל שכבר נפטרין]. הנשמה היא טהורה, טובה. זה שאדם מעם ישראל הוא טוב בלב שלו, יש לו מדות טובות, הוא מרחם - זה בא מהנשמה שה' נתן בנו, נשמה מהנשמות של עם ישראל. כבר אמרנו שגוף בלי נשמה לא יכול לחיות; זה כמו... בבה. למה בבה לא זזה, לא חושבת? הרי יש לה ידים ורגלים. אבל אין לה נשמה. ברוך ה' שנתן לנו נשמה טהורה.

3. ציצית.

כמוכן, כשהבנים מתלבשים, לא שוכחים את הבגד שמזכיר לנו את כל המצוות - הציצית. רואים את חוטי הציצית הרבים, והם מזכירים לנו את המצוות הרבות שה' נתן לנו, לשמחתנו. על מצות הציצית מברכים "אשר קדשנו במצותיו וצננו על מצות ציצית"

[יודאיקה כפ"ח]

4. ברכת התורה.

אחר כך מברכים לה' על שבחר בנו מכל העמים להיות עם ישראל, העם שלו, ונתן לנו את התורה. התורה שה' נתן, מתאימה לנו. היא מראה לנו איך להתנהג כמו שמתאים לעם הטוב של ה', עם ישראל, כמו שה' רוצה. חכמים אומרים שזו היא ברכה מיחדת ומעלה, שיש בה גם תודה לה' וגם שבח לתורה ולישראל.

אחרי שהודינו לה' שהחזיר לנו את הנשמה (זוכרים? כשאמרנו "מודה אני"), נטלנו ידים לקראת הברכות לה' ולקראת התפלה, גם הודינו על יצירת הגוף והנשמה (כשבכנו "אשר יצר" ו"אלוקי, נשמה שנתת בי") - עכשו, בברכת התורה, אנחנו מודים על זה שאנחנו לא סתם בני אדם, שגם להם יש גוף משכלל, אנחנו עם ישראל, יש לנו את התורה; כמה טוב לנו. ברוך ה'.

5. ברכות השחר, קריאת שמע, תפלה.

אחר כך יש את "ברכות השחר" - ברכות על דברים טובים שה' סדר בעולם: שאנחנו רואים, הולכים, שאנחנו לא גויים, ועוד ברכות (ילדים לא יודעים בבת אחת את כל הברכות. במשך הזמן אנחנו לומדים עוד ועוד). אחריהן - הגדולים שכבר יודעים להתפלל מה שכתוב בסדור,

מתפללים את תפלת הבקר: "תפלת שחרית". בתפלה אנחנו מודים לה' ומבקשים מה שצריך בשביל עצמנו ובשביל כל עם ישראל. כמוכן, קוראים קריאת שמע: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' "

אחד" - להזכיר שה' הוא המלך שלנו, והוא עשה את הכל, אין עוד מלבדו. את קריאת שמע הגדולים אומרים בתפלה פעם ביום ופעם בלילה, כמו שכתוב בתורה (בנוסף על קריאת שמע שעל המטה, שאותה חכמינו אמרו להגיד).

הנה התחלנו בצורה טובה את הבקר. ראינו את העולם מתעורר; זכרנו מי עשה אותו ואותנו. אמרנו תודה לה', התפללנו, זכרנו שאנחנו צריכים להשתמש בדברים שבעולם כדי לעשות מעשים טובים. עכשו בודאי נמשיך את היום כמה שאפשר בצורה טובה. נזכר שה' נתן לנו את כל הטוב, נשתדל ללמד את התורה שנתן לנו ולהרבות במעשים טובים, במצוות; להיות טובים, צדיקים.

חידות חזרה

[להורים היקרים. צפוי שילדים לא ידעו תמיד מיד את התשובות. זו כמובן הזדמנות לחזור ולעיין לרגע במה שכתוב מקודם, ולהזכיר בקצרה את תוכן הנושא שעליו נשאלו; שהרי אלו "חידות חזרה"...]:

1. על מה מבכרים לה' בברכת "אשר יצר"?

2. ועל מה מודים בברכת "אלוקי, נשמה שננתת בי טהורה היא"?

3. מה מזכירים לנו חוטי הציצית?

4. על מה מודים לה' ב"ברכת התורה"? איזה דבר מיחד לעם ישראל מזכירים בה?

5. מה מזכירה לנו קריאת שמע?

למדנו על כך שכאשר האדם זוכר את ה' בבקר ומתחיל נכון את היום - זה עוזר לו לזכר גם במשך היום שהוא בעולמו של ה' ולהשתמש בעולם לדברים טובים.

אפשר לספור ספור קצר על רבי עקיבא שנהנה מיגיע כפיו והשתמש בעבודתו לדברים טובים.

[סיפור: "הנהנה מעמלו", "כה עשו חכמינו", חלק א' עמ' 179-177]